

Šis ir Erasmus + projekts

2020-1-LV01-KA204-077426

IO # 1 Situācijas analīze “Pašreizējā situācija pieaugušo izglītībā Latvijā”

Latvijas Pieaugušo izglītības apvienība

Satura rādītājs

Latvijas iedzīvotāju struktūra	3
Pieaugušo izglītības prakse.....	4
Pieaugušo izglītības organizēšanas modeļi.....	5
Pašvaldību pieaugušo izglītības centri.....	6
Augstskolu tīkls.....	7
Profesionālās izglītības iestāde	7
Privātie mācību centri	8
Biedrības un nodibinājumi.....	8
Pieaugušo izglītības piedāvājums.....	8
Stratēģiskais ietvars	12
Pieejamais atbalsts pieaugušo izglītībai	15
Pieejamā informācija par pieaugušo izglītību	16
SVID analīze.....	18

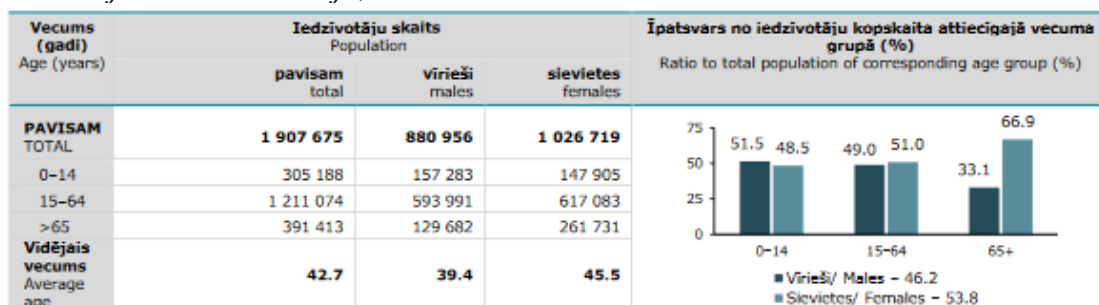
Atruna

Šo projektu atbalsta Eiropas Komisijas – Erasmus + KA2 programma. Šajā publikācijā ietvertā informācija un uzskati pilnībā pieder autoriem un ne vienmēr atspoguļo oficiālo Eiropas Savienības viedokli. Ne Eiropas Savienības iestādes vai institūcijas, ne arī kāds cits, kas darbojas to vārdā, nevar tikt saukts pie atbildības par šajos materiālos publicētās informācijas izmantošanu.

Latvijas iedzīvotāju struktūra

Atbilstoši Centrālās Statistikas pārvaldes datiem ¹, 2020.gada sākumā Latvijā bija 1 908 000 pastāvīgo iedzīvotāju, no kuriem 46,2% vīrieši un 53,8% sievietes. No kopēja iedzīvotāju skaita, 60,9% ir darbaspējīgā vecuma iedzīvotāji, 23,1% virs darbaspējīgā vecuma un 16,0 % līdz darbaspējas vecumam ².

1.Attēls Iedzīvotāju struktūra Latvijā, 2020³.

Apkopotie dati ļauj raksturot nozīmīgāko faktoru ietekmi uz iedzīvotāju skaita izmaiņām. Valsts iedzīvotāju kopskaita depopulācijas pamatfaktori ir divi – pirmkārt, negatīvs dabiskais pieaugums zemā dzimstības līmeņa un nepietiekamas dzīvildzes dēļ, otrkārt, negatīva starpvalstu migrācijas bilance.

1.Karte. Latvijas administratīvās teritorijas un statistiskie reģioni gada sākumā; 2020

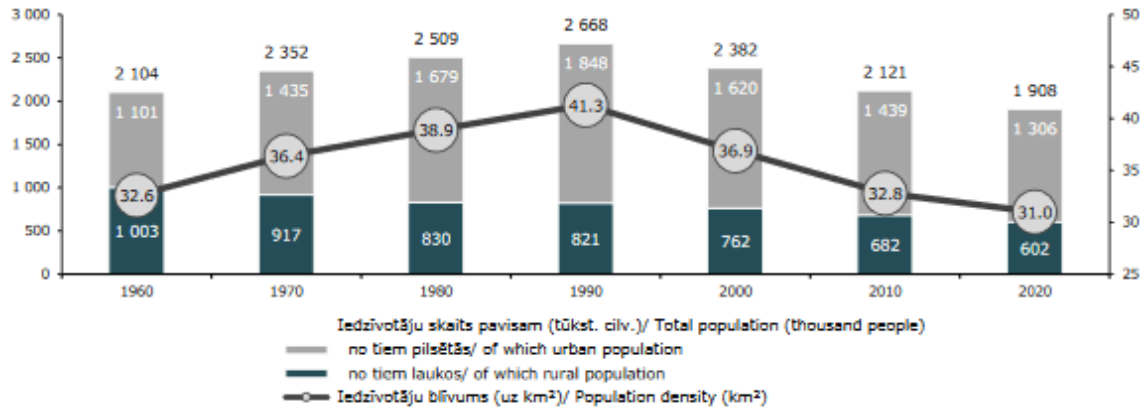

¹ https://data.csb.gov.lv/pxweb/en/iedz/iedz_iedzrakst/IRG010.px

^{2,3} <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/ikp-gada/publikacijas-un-infografikas/1631-latvijas-statistikas;49;7>

2020.gada sākumā Latvijā bija 119 pašvaldības. No kopējā iedzīvotāju skaita 1 306 000 bija pilsētu iedzīvotāji (68%) un 602 000 (32%) - lauku iedzīvotāji. Rīgas iedzīvotāji (627 000) bija 33% no kopējā valsts iedzīvotāju skaita.

2. Attēls. Pastāvīgo iedzīvotāju skaits un blīvums 1960, 1970, 1980, 1990, 2000, 2010, 2020⁴.

2020.gada sākumā Latvijā dzīvoja 1 192 000 latviešu jeb nepilni 63% no iedzīvotāju kopskaita. Pēc valstiskās piederības 86% Latvijas iedzīvotāju ir Latvijas pilsoņi, 10% nepilsoņi, 2% - Krievijas pilsoņi. 51% visu nepilsoņu dzīvo Rīgā, un tie ir 16% no visiem Rīgas iedzīvotājiem.

Pieaugušo izglītībā iesaistīto Latvijas iedzīvotāju vecumā no 25-64 gadu vecumam īpatsvars 2015.gadā bija 5,7%, 2016.gadā- 7,3%, 2017.gadā- 7,5%, 2018.gadā- 6,7%, un 2019.gadā- 7,4%. Mērķa vērtība 2020.gadam ir 15%. Lielākais vairums no mācību dalībniekiem laika posmā no 2015.- 2020.gadam bija sievietes ar augstāko izglītību. Vislielākā aktivitāte dalībai pieaugušo izglītības pasākumos ir vecuma grupā no 25- 34 gadiem (attiecas gan uz sievietēm, gan vīriešiem)⁵.

Pieaugušo izglītības prakse

Galvenais tiesību akts izglītības politikas jomā ir Izglītības likums⁶. Izglītības likuma 7.pants nosaka, ka izglītības ieguves mērķgrupa ir visi Latvijas iedzīvotāji, kas vēlas vai kuriem obligātās izglītības iegūšana noteikta ar likumu. Viena no mērķgrupām ir pieaugušie.

⁴ <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/ikp-gada/publikacijas-un-infografikas/1631-latvijas-statistikas>; 39.lapa

⁵ https://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/sociala/sociala_izgl_ek_aktivitate_ikgad/NBG390.px

⁶ <https://likumi.lv/doc.php?id=50759>

Latvijā visiem iedzīvotājiem ir noteikta obligāta pamatizglītības ieguve. Pieaugušie, kuri kādu iemeslu dēļ savulaik ir mācības pametuši, var iegūt pamatizglītību vai vidējo izglītību vispārējās izglītības iestādēs, kuras realizē atbilstošās izglītības programmas neklātienēs vai tālmācības formā.

Latvijā ir divas profesionālās grupas, kurām ir reglamentēta tālākizglītība, tās ir – pedagogi un medicīnas darbinieki.

Izglītības likuma 17. pantā ir noteikts, ka atbildība par pieaugušo izglītības politikas īstenošanu jāuzņemas pašvaldībām, taču nav aprakstīta sīkāka pārvaldes un organizācijas kārtība, kā arī nav minēta pieaugušo izglītības finansēšanas kārtība.

Līdz ar to situācija pieaugušo izglītības īstenošanā republikas novados veidojas atšķirīga, tā ir atkarīga no pašvaldību izpratnes par pieaugušo izglītības nozīmību un iniciatīvas tās īstenošanā.

Pieaugušo izglītības organizēšanas modeļi

Pieaugušo izglītības piedāvājumu Latvijas pilsētu un novadu pašvaldības nodrošina, pielietojot dažādus organizatoriskos modeļus:

1. pieaugušo izglītības funkciju uztic konkrēti pieaugušo izglītības mērķim izveidotai pašvaldības dibinātai izglītības iestādei;
2. funkciju kā papildus uzdevumu uztic kādai no esošajām pašvaldības izglītības iestādēm (profesionālajai, vispārējai vai augstskolai);
3. pieaugušo izglītības nodrošināšanu iekļauj par izglītību atbildīgās pašvaldības struktūrvienības (izglītības pārvaldes vai izglītības nodaļas) vai speciālista funkcijās;
4. ar lēmumu deleģē konkrētai biedrībai, kura dibināta atbilstošajam mērķim.

Pirmā modeļa priekšrocība ir tā, ka pašvaldību mācību centri labāk pārzina iedzīvotāju vajadzības, spēj nodrošināt pašvaldības darbinieku izglītības vajadzības. 2009. gada administratīvi teritoriālās reformas rezultātā, administratīvo rajonu vietā veidojoties

novadu pašvaldībām, ir sadrumstalots pašvaldību budžets un vairākās pašvaldībās likvidēti pieaugušo izglītības centri.

Tā kā pieaugušo izglītības programmu realizācijai nav pieejams konstants valsts vai citu avotu finansējums, izņemot pašvaldības finansējumu, iestāde ir ieinteresēta nepārtraukti darboties jebkādu papildus finanšu resursu piesaistē, lai paplašinātu savu piedāvājumu.

Pieaugušo izglītības īstenotāji Latvijā ir pašvaldību pieaugušo izglītības centri, augstskolas, profesionālās izglītības iestādes, biedrības un nodibinājumi, uzņēmumi, kuri organizē mācības darba vietā, kā arī privāti mācību uzņēmumi. Vispārējās izglītības iestādes īsteno piedāvājumu pedagogiem un vecākiem. Izglītības iestāžu saraksts un to piedāvājums ir pieejams Nacionālajā izglītības iespēju datu bāzē [NIID](#).

Pašvaldību pieaugušo izglītības centri

Pašvaldību pieaugušo izglītības centru darbība nav viendabīga, tā ir atkarīga no pašvaldības lieluma, piešķirtā budžeta, ievēlēto deputātu izpratnes par pieaugušo izglītības nozīmību, pasniedzēju resursu pieejamības, vietējām izglītības tradīcijām un daudzviet no pieaugušo izglītības organizatora iniciatīvas.

Pašvaldību pieaugušo izglītības centriem ir sava materiāli tehniskā bāze un savas izglītības programmas, kuru īstenošanai tiek piesaistīti pasniedzēji uz uzņēmuma līgumu pamata. Pieaugušo izglītības centru budžeta līdzekļi veidojas no vairākiem avotiem. Tie ir: pašvaldības finansējums, projektos piesaistītie līdzekļi un ienākumi par maksas pakalpojumiem.

Latvijai raksturīgi, ka pašvaldību mācību centri saista pieaugušo izglītību ar vispārējo, jo skolotāji sastāda lielu pašvaldības darbinieku daļu un ir viena no reglamentētajām profesijām. Pedagogu tālākizglītība tiek nodrošināta, izmantojot centru kapacitāti. Tādā veidā centri gūst informāciju par vispārējās izglītības problēmām un uzsāk attīstīt piedāvājumu arī vecākiem. Rīgas pilsētā viens no nozīmīgākajiem pašvaldības mācību centriem ir Rīgas Izglītības un informācijas centrs, kurš veidots, lai nodrošinātu pedagogu tālākizglītības vajadzības, bet turpmāk pārņem arī pieaugušo izglītības īstenošanas un koordinēšanas funkcijas. Līdzīga situācija bija arī Jelgavā, kur tika apvienots Metodiski informatīvais centrs un Pieaugušo izglītības centrs.

Pašvaldību pieaugušo izglītības organizatori konsultē iedzīvotājus par izglītības iespējām, rīko pašvaldības pasūtītus seminārus un atsevišķus kursus. Daudzviet pašvaldībās izglītības piedāvājuma īstenošanai nav pastāvīgi šim nolūkam izmantojamu telpu un sadarbībai ar lektoriem ir situatīvs raksturs. Pieaugušo izglītības organizatori izmanto valsts finansētas izglītības programmas, piesakot un uzņemoties kursu organizēšanu savā pašvaldībā.

Augstskolu tīkls

Latvijā funkcionē teritoriāli izvērsti augstskolu tīkls, kuru nepieciešams plašāk izmantot pieaugušo izglītības vajadzībām. Pieaug augstskolu filiāļu skaits republikas pilsētās, kas būtiski sekmē pieaugušo izglītības pieejamību. Augstskolās ir izveidotas noteiktas struktūrvienības – tālākizglītības nodaļas vai mūžizglītības centri, kuri, sadarbojoties ar visām fakultātēm, koordinē programmu izveidi, dalībnieku piesaisti un programmu īstenošanu. Augstskolas piedāvā pieaugušajiem apgūt neformālās izglītības programmas, profesionālās pilnveides programmas, kā arī studiju kursus klausītāju statusā.

Augstskolām piemīt zināmas priekšrocības pieaugušo izglītības īstenošanā, kuru raksturo augsts akadēmiskais potenciāls ar atbilstošām zināšanām un kompetenci, pieredze e-mācību attīstībā, labas bibliotēkas u.c. resursi. Augstskolu pieaugušo izglītības piedāvājums veidojas to profilējošo specialitāšu griezumā. Salīdzinājumā, pašvaldību pieaugušo izglītības centri ir vairāk vērsti uz pašvaldības iedzīvotāju lokālo izglītības interešu apmierināšanu, labāk pārzina to vajadzības, taču krietni mazāk spēj nodrošināt profesionāli orientētu izglītības piedāvājumu.

Profesionālās izglītības iestāde

Profesionālās izglītības iestāžu darbība pieaugušo izglītībā aktivizējās 2014. – 2020.gada plānošanas periodā. Iepriekš tika veiktas nozīmīgas investīcijas profesionālās izglītības kompetenču centru (PIKC) infrastruktūras attīstībā, pateicoties kam profesionālās izglītības iestādes spēj atbildēt uz darba tirgus vajadzībām, izmantojot modernu aprīkojumu. Profesionālās izglītības iestādes piedāvā pieaugušajiem profesionālās tālākizglītības programmas, kuras ir aktuālas darbinieku pārkvalifikācijai, kā arī profesionālās pilnveides programmas, pieaugušo neformālās izglītības programmas un atsevišķus programmu

moduļus. PIKCi veido sadarbību ar nozares uzņēmumiem, māca viņu darbiniekus un pēc uzņēmumu pasūtījuma gatavo jaunas programmas. Profesionālās izglītības kompetences centriem ir deleģēta ārpus formālās izglītības apgūto zināšanu un prasmju atzīšanas funkcija, kas ļauj izveidot alternatīvus/strādājošajiem noderīgus ceļus kvalifikāciju ieguvei.

Privātie mācību centri

Privātie mācību centri veidojas uz uzņēmumu bāzes vai kā neatkarīgi centri. Lielie uzņēmumu mācību centri nodarbojas ar uzņēmuma darbinieku tālākizglītību, bet vienlaikus piesaista savām programmām arī publiskos klientus. Mazāki uzņēmumi, kuru darbība norit pakalpojumu sniegšanas sfērā, veido pieaugušo izglītības piedāvājumu kā papildinājumu savai pamatdarbībai. Šādos uzņēmumu mācību centros par pasniedzējiem kļūst paša uzņēmuma speciālisti. Mācībām tiek izmantota uzņēmuma materiāli tehniskā bāze. Privātie mācību centri, kuri mērķtiecīgi tiek veidoti kā izglītības iestādes, ir ieinteresēti veidot izglītības piedāvājumu ar plašu teritoriālo pārklājumu, kas nodrošina augstāku peļņu. Šie centri vai nu specializējas kādā jomā, kurā ir augstāks pieprasījums (piem., komercdarbība, valodas) vai arī operatīvi veido piedāvājumu atbilstoši projektu līdzekļu administrējošo institūciju sludinātajiem konkursiem.

Biedrības un nodibinājumi

Biedrības un nodibinājumi pamatā veido informālās izglītības piedāvājumu tā dažādajās formās. Taču vienlaikus organizē arī seminārus un nelielus kursus atbilstoši konkrētās biedrības mērķiem.

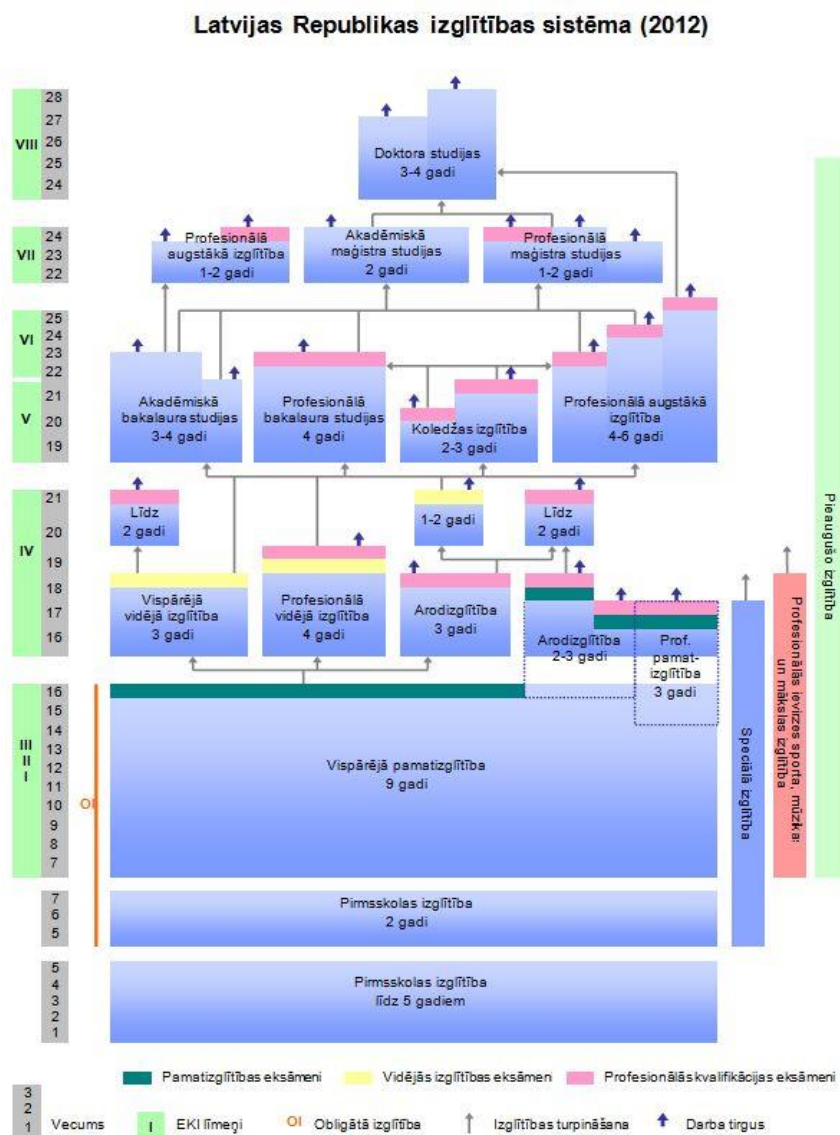
Lai nodrošinātu pieaugušo izglītības kvalitāti, ir noteikts, kas var būt par izglītības pakalpojumu sniedzēju. Tās ir izglītības iestādes, kas reģistrētas Izglītības kvalitātes Valsts dienestā, un citas organizācijas vai uzņēmumi, kuri ir licencējuši savas programmas pašvaldībā. Ziņas par izglītības iestādēm ir pieejamas izglītības iestāžu reģistrā, kur tās pēc reģistrācijas publicē.

Pieaugušo izglītības piedāvājums

Pieaugušo izglītības piedāvājums tiek īstenots formālās un neformālās izglītības veidos. Formālās izglītības veidā pieaugušajiem ir iespēja apgūt pamatzglītības, vispārējās

vidējās izglītības, profesionālās izglītības un augstākās izglītības programmas. Neformālās izglītības veidā ir pieejams plašs izglītības piedāvājums, kuru īsteno dažādas izglītības iestādes. Līdztekus tiek piedāvātas dažādas informālās izglītības aktivitātes.

Pieaugušo izglītības vieta Latvijas izglītības sistēmā ir atspoguļota 3. attēlā⁷.

⁷ <http://www.aic.lv/portal/izglitiba-latvija>

Pieaugušo izglītības piedāvājums Latvijā ietver vairākus programmu veidus. Tās ir:

- profesionālās tālākizglītības programmas;
- profesionālās pilnveides programmas;
- pieaugušo neformālās izglītības programmas.

Profesionālās tālākizglītības programmām minimālais stundu skaits ir 240 stundas, profesionālās pilnveides programmām – 160 stundas, bet neformālās izglītības programmām stundu skaits netiek reglamentēts. Profesionālās tālākizglītības un profesionālās pilnveides programmām nepieciešama licence, ko izdod Izglītības un Kvalitātes Valsts dienests.

Nozīmīgu vietu Latvijas mūžizglītībā ieņem kultūrizglītības programmas (kā raksturīgākās – dziesmu un deju kolektīvu programmas, programmas ar amatniecības ievirzi). Tās īsteno kultūrizglītības iestādes – mākslas un mūzikas skolas, pašvaldību kultūras nami, tautas daiļamata studijas. Programmu īstenošanu pārrauga Kultūras ministrija.

Pieaugušo izglītības programmu sadalījums Latvijā pēc to saturiskajām jomām un veidiem atspoguļots 1.tabulā.

1. tabula. *Pieaugušo izglītības programmu sadalījums Latvijā (pēc NIID datiem uz 21.12.2020.)*

Programmu saturiskā joma	Neformālās izglītības programmu skaits	Profesionālās pilnveides programmu skaits	Profesionālās tālākizglītības programmu skaits	Pavisam
Komerczinības un administrēšana	933	159	77	1169 (25%)
Humanitārās zinātnes	569		-	569 (12%)
t.sk. valodas	551		-	551
Individuālie pakalpojumi	432	119	132	683 (15%)
Sociālā labklājība	126	55	15	196 (4%)

Programmu saturiskā joma	Neformālās izglītības programmu skaits	Profesionālās pilnveides programmu skaits	Profesionālās tālākizglītības programmu skaits	Pavisam
Datorzinātnes	261	31	13	305 (6%)
Civilā un militārā aizsardzība	245	277	6	528 (11%)
Inženierzinātnes un tehnoloģijas	355	56	80	491 (10%)
Arhitektūra un būvniecība	102	47	18	167 (4%)
Ražošana un pārstrāde		94	25	119 (3%)
Citas				(10%)
Kopā:	3509	834	370	4713
t.sk. tiek īstenotas Rīgā	2697	519	245	3461 (73%)

Papildus uzskaitītajām pieaugušo izglītības piedāvājumā ir 414 pedagogu profesionālās pilnveides programmas.

NIID dati liecina par nesabalansētību pieaugušo izglītības programmu struktūrā: 74% no visām programmām ir neformālās izglītības programmas un tikai 8% programmu ļauj iegūt profesionālo kvalifikāciju. Ceturtā daļa visu programmu pēc satura atbilst komercdarbības un administrēšanas jomai, bet inženierzinātnes un tehnoloģijas, arhitektūras un būvniecības, ražošanas un pārstrādes jomas kopumā pārstāv 18% no visām programmām. Pēc īstenošanas vietas 73% programmu tiek īstenotas Rīgā un 27% - pārējā Latvijas teritorijā.

Publiski pieejamos datus par pieaugušo izglītības pieprasījumu, piedāvājumu, un šķēršļiem, kas kavē iesaisti, ir grūti analizēt vienotā pieaugušo izglītības īstenošanas

kontekstā, jo tie ir iegūti, izmantojot atšķirīgu metodoloģiju un atšķirīgu pieaugušā vecumposma interpretāciju. Nav projektu, kas veicinātu zinātnes un prakses ciešāku vienību.

Stratēģiskais ietvars

Kā pirmais stratēģiskās plānošanas dokuments Latvijā, kurā minēta mūžizglītība tās plašākajā izpratnē, jāmin Latvijas Republikas Saeimas apstiprinātais ilgtermiņa konceptuālais dokuments «Latvijas izaugsmes modelis: cilvēks pirmajā vietā» (2005)⁸, kur norādīts, ka „ikviens valsts iedzīvotājs ir valsts kopējā resursa līdzīpašnieks, ka cilvēki kā zināšanu radītāji un zināšanu nesēji jau ir un nākotnē vēl jo vairāk būs mūsu valsts galvenā vērtība.” Savukārt pirmais politikas plānošanas dokuments Latvijā, kurā iekļauta mūžizglītības definīcija, ir Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2007.-2013.gadam (2006)⁹, kur tiek norādīts, ka jaunu zināšanu, arodu un prasmju apguve ir nepieciešama mūža garumā un tas, ka zināšanas veicina darbaspēka kvalitāti, kapitāla izmantošanu un tehnoloģiju attīstību.

2006.gadā tika apstiprinātas Izglītības attīstības pamatnostādnes 2007.-2013.gadam (2006)¹⁰, kur izvērsti aprakstīta mūžizglītības un pieaugušo izglītības definīcija, kā arī vairāki mūžizglītību raksturojošie jēdzieni kā, piemēram, neformālā izglītība, ikdienas mācīšanās u.c. Mūžizglītības politikas pamatnostādnes¹¹, kas tika apstiprinātas 2007.gadā, ir pirmais attīstības plānošanas dokuments pieaugušo izglītības jomā. Pirmo reizi Latvijā tika noteikta dalītā atbildība par mūžizglītības iespēju nodrošinājumu, proti, dalīta atbildība starp valsti, pašvaldību, juridiskām personām un iedzīvotājiem. Sekojot mūžizglītības politikas attīstībai, tai skaitā pieaugušo izglītības jomā ES, Latvijā, izstrādājot Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stratēģiju «Latvija 2030»¹² (2009), tika noteikts, ka cilvēkkapitāla attīstībai un produktivitātes kāpinājumam ir jāparedz risinājumi, kā motivēt ikvienu iesaistīties sava cilvēkkapitāla un konkurētspējas attīstībā, un kā palielināt darba ņēmēju un darba devēju ieinteresētību efektīvāk izmantot cilvēkkapitālu. Stratēģijā tieši tiek izcelta mūžizglītības principa un pieaugušo izglītības nozīme, un kurā tiek norādīts uz nepieciešamību attīstīt

⁸ <https://m.likumi.lv/doc.php?id=217923>

⁹ <https://likumi.lv/ta/id/139505-noteikumi-par-latvijas-nacionalo-attistibas-planu-2007-2013-gadam>

¹⁰ https://www.tip.edu.lv/media/files/Muzizglitibas_politikas_pamatnostadnes_2007.pdf

¹¹ https://www.tip.edu.lv/media/files/Muzizglitibas_politikas_pamatnostadnes_2007.pdf

¹² https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/Latvija_2030_7.pdf

mūžizglītības kultūru Latvijā, izvirzot to kā vienu no prioritārajiem ilgtermiņa rīcības virzieniem. Arī Latvijas nacionālajā reformu programmā, ES 2020 stratēģijas¹³, ieviešanai, kas pirmo reizi tika apstiprināta 2011.gadā un kas tiek atjaunota katru gadu, tiek uzsvērtā mūžizglītības principa ieviešana un nepieciešamība valstij atbalstīt darbinieku kvalifikācijas pilnveidošanu atbilstoši darba devēju prasībām.

Latvijas Nacionālais attīstības plānā 2014.-2020.gadam¹⁴ (2012) uzsvērtā nepieciešamība nodrošināt iespējas attīstīt kompetences kvalitatīvā formālā izglītībā un ārpus formālās izglītības sistēmas visa mūža garumā, kā arī nepieciešamību iegūt un nepārtraukti attīstīt nepieciešamās kompetences (ar kompetencēm saprotot zināšanu, prasmju un attieksmju kopumu), piemēram, valodu prasmes, informācijas un komunikācijas tehnoloģiju pārzināšanu un lietošanas prasmes, saziņas un sadarbības prasmes, darba prasmes, uzņēmējspējas, pilsoniskās apziņas, radošuma, spējas kritiski domāt, plānot finanses, novērtēt riskus un rast tiem risinājumus.

Izglītības attīstības pamatnostādnēs 2014.-2020.gadam¹⁵ (2014) tiek skaidrots mūžizglītības jēdziens kā izglītība visas dzīves garumā, kas paver iespējas ikvienam sabiedrības loceklim iegūt un/vai pilnveidot zināšanas, prasmes un kompetences atbilstoši darba tirgus prasībām, savām interesēm un vajadzībām. Mūžizglītība aptver formālo un neformālo izglītību, ka arī informālo (ikdienas) mācīšanos. Pieaugušo izglītības pārvaldības modeļa ieviešanas plānā 2016.-2020.gadam¹⁶ (2016) tiek detalizēti izvērtēta līdzšinējā pieredze pieaugušo izglītības jomā, kā arī aprakstīti plānotie pasākumi. Plānā ir iekļautas dažādu ar pieaugušo izglītību saistīto terminu definīcijas, piemēram, „pieaugušo izglītība - personu daudzveidīgs izglītošanas process, kas cilvēka mūža garumā nodrošina personības attīstību un konkurētspēju darba tirgū”, „neformālā izglītība - ārpus formālās izglītības organizēta izglītojoša darbība; interešu izglītība, kursi, arī profesionālā pilnveide bez jaunas izglītības pakāpes iegūšanas” un „informālā izglītība (ikdienas) - izglītošanās process, kura ietvaros no ikdienas un darba pieredzes tiek apgūtas zināšanas, prasmes, kompetences, attieksmes un vērtības, kas bagātina un pilnveido personību un, iespējams, darba prasmes,

¹³ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/nrp_latvia_lv_0.pdf

¹⁴ <https://likumi.lv/ta/id/253919-par-latvijas-nacionalo-attistibas-planu-2014-2020-gadam>

¹⁵ <https://m.likumi.lv/doc.php?id=266406>

¹⁶ <https://likumi.lv/ta/id/281992-par-pieauguso-izglitibas-parvaldibas-modela-ieviesanas-planu-2016-2020-gadam>

tomēr atšķirībā no neformālās izglītības, informālā (ikdienas) mācīšanās nav ietverta programmas vai kursa rāmjos, tā notiek, mācoties sabiedrībā, tajā skaitā ģimenē, kā arī darbā”. Plānā ir pievērsta uzmanība ne vien tam, ka pieaugušajiem nepieciešams nodrošināt mācības, kuru mērķis ir atjaunot jau apgūtās un attīstīt jaunas prasmes, bet tiek runāts par faktoriem, kas veicina pieaugušo iesaistīšanos izglītības pasākumos, piemēram, par pieaugušajiem piemērotu mācību metožu izmantošanu.

2019.gadā Latvijā tika uzsākts darbs arī pie Nacionālās attīstības plāna 2021.-2027.gadam¹⁷, sagatavošanas, kur viens no plānota projektā definētajiem rīcības virzieniem ir “Kvalitatīva, pieejama un iekļaujoša izglītība”, kas Saeimā apstiprināts 2020.gada 2. jūlijā. Lai sasniegtu rīcības virziena mērķus, tiek uzsvērtā pieaugušo izglītības nozīme kvalificēta darba spēka veidošanā, kas nozīmē nepārtrauktu personīgo attīstību, kā arī spēju saglabāt un pastāvīgi uzlabot savu konkurētspēju darba tirgū. Ir noteikti divi rīcības virziena uzdevumi: pirmkārt, pieaugušo intereses un iesaistes mūžizglītībā veicināšana, sekmējot darba devēju ieguldījumu un nodarbināto motivāciju; otrkārt, pieaugušo izglītības īstenošana tautsaimniecības attīstībai nepieciešamo prasmju apguvei, t.sk. darba vidē balstītas mācības.

Arī Izglītības un prasmju attīstības pamatnostādņu 2021.-2027.gadam projektā¹⁸, kā viens no rezultatīvajiem rādītājiem politikas rezultātam “Kvalitatīva un mūsdienīga izglītība” ir noteikts, ka ir pieaudzis pieaugušo izglītībā iesaistīto īpatsvars 2027.gadā, sasniedzot 15% no pieaugušajiem (25- 64 gadi), kuri iesaistīti pieaugušo izglītībā pēdējā gada laikā. Papildus minētajam, kā viens no rīcības virzieniem ir minēta pieaugušo izglītības attīstība, ar to saprotot ilgtspējīgas pieaugušo izglītības sistēmas attīstību un kvalitāti, kā arī pieejamu pieaugušo izglītības piedāvājumu. Nākamajā plānošanas periodā plānota sociāli atbildīgas un ilgtspējīgas sistēmas¹⁹ izveide pieaugušo izglītības finansēšanai, kur paredzēs gan indivīda, gan darba devēja, gan valsts atbildību. Bez tam plānots attīstīt publiskās un privātās partnerības pieaugušo izglītības finansēšanai, piem., prasmju fondu attīstību un pilotēšanu atsevišķās nozarēs (būvniecībā, transportā un loģistikā, kokrūpniecībā, IKT, ķīmiskajā rūpniecībā un tās saskarnozarē, telekomunikācijās un sakaros), paredzot iemaksas no darba devēju puses, pretī nodrošinot publisko atbalstu.

¹⁷ <https://likumi.lv/ta/id/315879-par-latvijas-nacionalo-attistibas-planu-20212027-gadam-nap2027>

¹⁸ https://www.izm.gov.lv/sites/izm/files/iap2027_projekta_versija_apsriesana_160720201_2.pdf

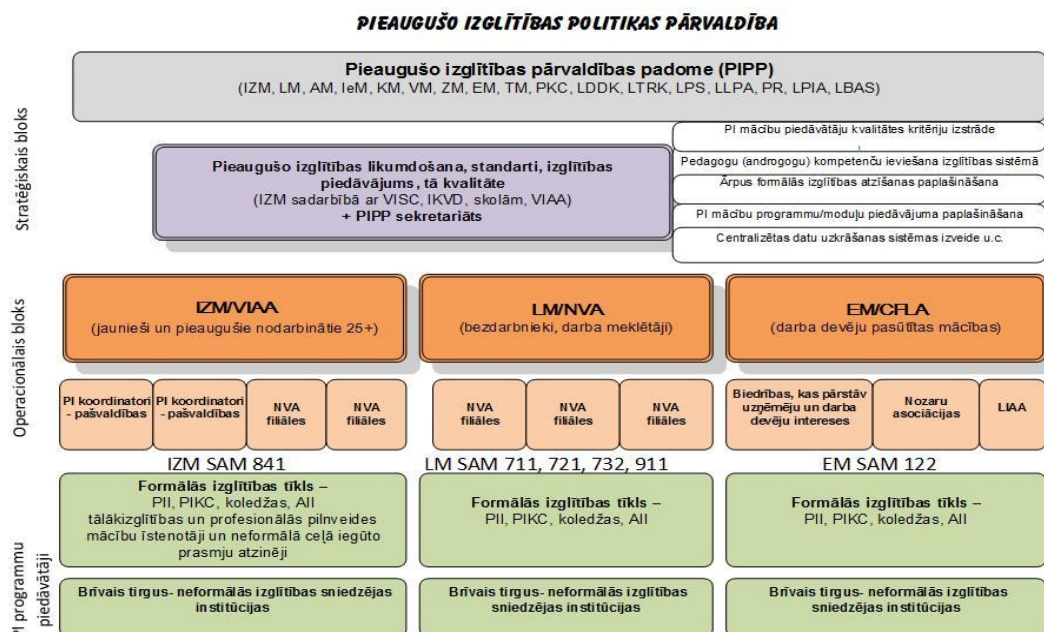
¹⁹ <https://www.izm.gov.lv/lv/pieauguso-izglitiba-parvaldibas-padome>

Pieejamais atbalsts pieaugušo izglītībai

Vadošā valsts pārvaldes iestāde izglītības politikas jomā, līdz ar to arī pieaugušo izglītības politikas jomā ir Izglītības un zinātnes ministrija. 2017.gadā kā starpnozaru konsultatīva institūcija tika izveidota *Pieaugušo izglītības pārvaldības padome*. Tās uzdevums ir nodrošināt Pieaugušo izglītības pārvaldības modeļa ieviešanas plānā 2016.-2020. gadam minēto pasākumu koordināciju un tā ieviešanas procesa uzraudzību.

Izglītības likums (1998) nosaka, ka pieaugušo izglītību var finansēt no valsts un pašvaldību budžeta; darba devēju līdzekļiem; izglītojamo līdzekļiem; ziedojumiem un dāvinājumiem un citiem līdzekļiem. Taču pieaugušo izglītības īstenošanā un finansēšanā Latvijā tiek galvenokārt izmantoti ES fondu līdzekļi. Saskaņā ar Izglītības attīstības pamatnostādņēm 2014.-2020.gadam, ES fondu plānošanas periodā no 2014.-2020. gadam, pieaugušo izglītībai ir paredzēti 73,31 miljons eiro. Pieaugušo izglītības pārvaldības modeļa ieviešanas plānā 2016.-2020. gadam atbildība par struktūrfondu finansējuma administrēšanu pieaugušo izglītības stratēģiskās attīstības mērķu īstenošanai ir deleģēta trim ministrijām. Izglītības un zinātnes ministrija atbild par jauniešiem un nodarbinātajiem pieaugušajiem, Labklājības ministrija par bezdarbniekiem un darba meklētājiem, Ekonomikas ministrija – par darba devēju pasūtītām mācībām.

4.attēls. Pieaugušo izglītības politikas pārvaldības shēma

Eiropas Sociālā fonda projektā «Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide» uz 2020.gada 30.jūniju pieaugušo iesaistes rādītājs ir izpildīts par 48%, projektā ir iesaistījušies 26870 pieaugušie²⁰. Prioritārā mērķa grupa šajā projektā ir pieaugušie ar zemām pamatprasmēm. Šīs mērķa grupas faktiskā iesaiste ir 27% no plānotā, projektā ir iesaistījušies 5309 pieaugušie.

Pieaugušo izglītība Latvijā attīstās nevienmērīgi: teritoriālajā aspektā to ietekmē reģionālās augstskolas un/vai PIKC klātbūtne un pašvaldības ieinteresētība un atbalsts; nozaru aspektā – augstskolu, PIKC un nozaru asociāciju potenciāls un sadarbība.

Par atbalstu pieaugušo izglītībai rūpējas arī *Latvijas Pieaugušo Izglītības apvienība* (LPIA)²¹, kuras galvenie darbības virzieni ir:

- veicināt pieaugušo izglītības sistēmas attīstību Latvijā,
- piedalīties mūžizglītības principu ieviešanā,
- sekmēt pilsoniskas, demokrātiskas un atvērtas sabiedrības veidošanos Latvijā.

LPIA ir neformāla organizācija - biedrība, kura apvieno juridiskās organizācijas – pašvaldības, arodbiedrības, privātās organizācijas un nevalstiskās organizācijas, kā arī individuālos biedrus. LPIA ir Eiropas Pieaugušo izglītības asociācijas biedrs. LPIA kā nevalstiska organizācija netiek finansēta no valsts budžeta, finansējums tiek iegūts, piedaloties dažāda līmeņa nacionālos un starptautiskos projektos.

Pieejamā informācija par pieaugušo izglītību

1. Latvijas valsts portāls “manaLatvija.lv”

sadaļas “Dzīves situācijas”/ “Izglītība”/ “Mūžizglītība un pieaugušo izglītība”
<https://mana.latvija.lv/muzizglitiba-un-pieauguso-izglitiba/>

Mājas lapā ir pieejama informācija par dažādām izglītošanās iespējām pieaugušajiem, tai skaitā informācija par dzīves un darba gaitā iegūto prasmju novērtēšanu, informācija par kvalifikācijas celšanu un papildināšanu, interešu izglītību, mācību resursiem, kā arī informācija par atbalsta iespējām.

Bez tam mājas lapā ir pieejama informācija par saistītajām iestādēm un saites uz minēto institūciju mājas lapām.

²⁰ https://viaa.gov.lv/lat/pieauguso_izglitiba/par_projektu/jaunami/

²¹ <http://www.laea.lv/home/laea/about-laea.aspx>

2. Izglītības un zinātnes ministrija

<https://www.izm.gov.lv/lv/search?q=pieaugu%C5%A1o%20izgl%C4%ABtiba>

Sadaļa “Pieaugušo izglītība” IZM mājas lapā ir izveidota 2020.gada novembrī. Informācija mājas lapā ir iedalīta 4 daļās: informācija pieaugušajiem, informācija par pieaugušo izglītības politiku Latvijā un ES, Pieaugušo izglītības pārvaldības padome un informācija pieaugušo izglītības īstenotājiem.

Mājas lapā ir pieejama karte, kurā norādīti pieaugušo izglītības īstenotāji Latvijā: <http://www.muzizglitiba.lv/#map>

3. Valsts izglītības attīstības aģentūra (*mācību iespējas nodarbinātajiem*)

https://viaa.gov.lv/lat/pieauguso_izglitiba/par_projektu/

un

<https://www.macibaspieaugusajiem.lv/>

Mājas lapā tiek publicēta aktuālā informācija par projektu “Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide”, īstenošanas statusu, mācību iespējām un atbalstu projekta ietvaros, tai skaitā pieeja e-vidēi, kā arī detalizēta informācija par iegūto kompetenču novērtēšanu, informācija par pieaugušo izglītības koordinatoriem pašvaldībās un par karjeras konsultantiem Nodarbinātības valsts aģentūras filiālēs.

4. Nodarbinātības valsts aģentūra (*mācību iespējas bezdarbiniekiem*)

<https://www.nva.gov.lv/lv/apmacibu-iespejas>

Mājas lapā pieejama informācija par konkurētspējas paaugstināšanas pasākumiem, prasmju apguvi un kvalifikācijas iegūšanu, informācija par apmācībām pie darba devēja, kā arī par atbalstu profesionālās kompetences novērtēšanai un attālinātām mācību iespējām izglītības platformās.

5. Izglītības kvalitātes valsts dienests

<https://ikvd.gov.lv/arpus-formala-izglitiba/>

Detalizēta informācija par ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanas procesu.

6. Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra (*atbalsts uzņēmumu darbinieku mācībām*)

https://www.liaa.gov.lv/lv/atbalsta-sanemsanas-kartiba-pasakuma-atbalsts-darbinieku-apmacibam-ietvaros/apmacibu_projekta_iesniegums_1.doc

Mājas lapā pieejama informācija par aktivitātes mērķi, pieejamo finansējumu, kā arī informācija par uzņēmumiem, kas saņēmuši finansējumu savu darbinieku apmācībām.

Informācija par pieaugušo izglītību pieejama arī klātienē vairāk kā 80 Latvijas pašvaldībās pie pieaugušo izglītības koordinatoriem (<http://www.muzizglitiba.lv/#map>) un Nodarbinātības valsts aģentūras filiālēs.

SVID analīze

Stiprās puses	Dažās pašvaldībās ir savi pieaugušo izglītības centri, vairākās pašvaldībās – par pieaugušo izglītību atbildīgie speciālisti. Lielajās pilsētās un attīstības centros ir diezgan plašs pieaugušo izglītības piedāvājums, kuru nodrošina, tehnikumi, augstskolas un privātie izglītības sniedzēji. Veicot ieguldījumu profesionālās izglītības iestāžu infrastruktūras modernizācijā, būtiski ir paplašinājies profesionālās tālākizglītības programmu piedāvājums, kas sekmē darba tirgum nepieciešamo speciālistu sagatavošanu. Ar ES fondu atbalstu tiek nodrošinātas mācības gan nodarbinātajiem, gan bezdarbniekiem. Ir izveidota starpnozaru konsultatīva institūcija - Pieaugušo izglītības pārvaldības padome
Vājās puses	Ārpus nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centriem pieaugušo izglītības piedāvājums ir salīdzinoši ierobežots. Vāja pieaugušo ar zemām pamatprasmēm motivācija un iesaiste izglītībā. Pašvaldības nesaņem finansējumu pieaugušo izglītības politikas īstenošanai, neviens normatīvais dokuments nenosaka pieaugušo izglītības finansējuma kārtību. Nav valsts pasūtījuma profesionālai pieaugušo izglītības pedagogu un speciālistu sagatavošanai. Nepietiekama informācija publiskajā telpā par pieaugušo izglītības iespējām.
Iespējas	Administratīvi teritoriālā reforma, kura tiek īstenota 2021.gadā, paredz pašvaldību apvienošanu, kā rezultātā pieaugs pašvaldības iedzīvotāju skaits un būs labvēlīgāki apstākļi pieaugušo izglītības attīstībai. Labs potenciāls pieaugušo motivēšanai un iesaistīšanai izglītībā ir kultūras un sporta centriem, ārstniecības un sociālās aprūpes iestādēm, nevalstiskajām organizācijām, izmantojot informālās izglītības metodes. Profesionālās izglītības iestāžu pāreja uz modulāro programmu principu radīs elastīgākas iespējas profesionālo prasmju apguvei.
Draudi	Iesaistoties pieaugušo izglītības programmās, pieaugušajiem nav pietiekamas informācijas par iespējām iegūt darbu apgūtajā specialitātē, kas noved pie neracionālas līdzekļu izmantošanas. Pēc Ekonomikas ministrijas darba tirgus prognozēm uz 2025.gadu 50% Latvijas nodarbināto būs nepieciešama pārkvalifikācija. Iedzīvotāju nepietiekamā gatavība mācīties un spēja apgūt sarežģītas zināšanas var apgrūtināt šī izaicinājuma īstenošanu, paaugstināt bezdarba līmeni un vājināt ekonomiku.